

The Impact of the Logo Therapy Approach on the Family Function and Marital Life Satisfaction of Couples with Marital Conflicts

Mohammad Hosein Farahmandi¹ , Abolfazl Bakhshipour^{2*} , Mahmod Jajarmi¹

1. Department of Counseling, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran.

2. Department of Psychology, Faculty of Humanities, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran.

***Corresponding Author:** Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Humanities, Bojnord Branch, Islamic Azad University, Bojnord, Iran. Email: bakhshipur@bojnourd.au.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received: 25 Sep 2022
Revised: 19 Oct 2022
Accepted: 16 Dec 2022
Published: 01 Jul 2025

Keywords:
Family Function, Logo Therapy Approach, Marital Conflicts, Marital Life Satisfaction.

ABSTRACT

This study was undertaken to investigate the efficacy of the logo therapy approach in improving the family function and marital satisfaction of couples experiencing marital conflicts. The present study employed a quasi-experimental research methodology, which included a two-month follow-up phase, pretest, posttest, and control group design. The follow-up period was conducted over a period of two months. The statistical population of the present study consisted of couples with marital conflicts who visited consultation and wellbeing centers in zone two of Mashhad in the spring and summer of 2021. The purposive sampling method was employed to select 20 couples (40 individuals) who were subsequently randomly assigned to the experimental and control groups (10 couples in the experimental group and 10 in the control group). Ten sessions of logotherapy (90 minutes) were administered to the experimental group over the course of ten weeks. The marital conflict questionnaire (MCQ), family function questionnaire (FFQ), and ENRICH marital satisfaction (EMS) were utilized in this investigation. The SPSS23 software was used to analyze the data obtained from the study using a mixed ANOVA and Bonferroni follow-up test. The results indicated that the logo-therapy approach is effective in improving the family function ($F=47.52$; $\eta^2=0.55$; $P<0.001$) and marital life satisfaction ($F=43.90$; $\eta^2=0.53$; $p<0.001$) of couples experiencing marital conflicts. According to the findings of the present study, logo therapy can be a highly effective method for enhancing the marital life satisfaction and family function of couples experiencing marital conflicts. This is achieved by utilizing the meaning discovery method, accountability, overcoming despair, increasing life hope, and fostering affective support among the members.

Cite this article: Farahmandi, M. H., Bakhshipour, A. & Jajarmi, M. (2025). The Impact of the Logo Therapy Approach on the Family Function and Marital Life Satisfaction of Couples with Marital Conflicts. *Journal of Applied Psychological Research*, 16(2), 271-286. doi:10.22059/japr.2025.349159.644397

Publisher: University of Tehran Press
DOI: <https://doi.org/10.22059/japr.2025.349159.644397>

© The Author(s).

The Impact of the Logo Therapy Approach on the Family Function and Marital Life Satisfaction of Couples with Marital Conflicts

Extended Abstract

Aim

the most important and fundamental pillar of every society. A society composed of healthy families is, undoubtedly, a healthy society. The condition for a healthy family is the well-being of its individual members (Jafarimanesh et al., 2020). Family functioning, as one of the most influential structures within the family, refers to the sense of solidarity, connection, and emotional commitment that family members have towards one another (Weibe & Johnson, 2017). The emergence of marital conflicts and a decline in family functioning gradually affect other communicative and interactive processes between couples, leading to reduced marital satisfaction (Onsy & Amer, 2014; Lee & McKinish, 2019). Marital satisfaction can be understood as the outcome of overall contentment with shared life, satisfaction with sexual relations, as well as emotional and affective fulfillment (Xie et al., 2018). Marital satisfaction results from the adaptability between spouses in various aspects of their shared life, which ensures the strength and stability of the family unit (Bulanda et al., 2016). One such therapeutic approach that can be effective in reducing interactive, psychological, and emotional problems by introducing new meanings into the lives of couples is logotherapy (meaning-centered therapy). The findings of studies by Moradi and Tofighi Moghadam (2021), Farhangi (2020), Dukes et al. (2022), and Sun et al. (2022), indicate that logotherapy and a sense of meaning in life can contribute to improvements in individuals' relational, psychological, emotional, and social health.

Unfortunately, the increase in divorce rates over the past three years has raised much concern among experts and officials. It is abundantly clear that resolving marital conflicts—considered one of the key indicators of family health—plays a fundamental role in preventing divorce. Since couples experiencing marital conflict are much more likely to divorce if these issues are not identified and addressed promptly, the need to tackle this issue has been acutely felt, especially in the last two decades. Therefore, the main objective of the present study is to investigate the effectiveness of a logotherapy approach on family functioning and marital satisfaction among couples experiencing marital conflict.

Methodology

This study employed a quasi-experimental research design with pre-test, post-test, and a two-month follow-up, including a control group. The statistical population consisted of couples experiencing marital conflict who sought assistance at counseling centers and welfare organizations in District 2 of Mashhad during the first half of 2021. A total of 20 couples (40 individuals) were selected through purposive non-random sampling and were then randomly assigned to either the experimental or control group (10 couples in each group). The experimental group participated in ten weekly sessions of logotherapy (meaning-centered therapy) (Falahati et al., 2019; Nabavi Hesar et al., 2021), with each session lasting 90 minutes. The instruments used in this study included the Marital Conflict Questionnaire (MCQ; Brati, 1996), Family Functioning Questionnaire (FFQ; Epstein et al., 1983), and the ENRICH Marital Satisfaction Questionnaire (EMS; Fowers & Olson, 1989). Data were analyzed using mixed analysis of variance (ANOVA) and Bonferroni post hoc tests in SPSS version 24.

Findings

The results indicate that the interaction between the type of intervention—specifically, the meaning therapy approach—and the time factor had a significant effect on family functioning and marital satisfaction scores among couples experiencing marital conflict. The type of treatment (meaning therapy) made a significant difference in family functioning and marital satisfaction across the different assessment points, accounting for 55% and 54% of the variance in these scores, respectively.

A significant difference was observed between the mean scores at the pre-test, post-test, and follow-up stages for both family functioning and marital satisfaction. This suggests that the meaning therapy approach produced significant improvements in post-test and follow-up scores compared to pre-test levels. Additionally, there was no significant difference between the post-test and follow-up mean scores, indicating that the improvements achieved following the intervention were sustained throughout the follow-up period.

In summary, the results demonstrate that the meaning therapy approach has a significant positive effect on family functioning ($P < 0.0004$; $\eta^2 = 0.55$; $F = 14.52$) and marital satisfaction ($P < 0.0004$; $\eta^2 = 0.54$; $F = 14.90$) among couples experiencing marital conflict.

Conclusion

The present study examined the effectiveness of the meaning therapy approach on family functioning and marital satisfaction among couples experiencing marital conflicts. The results demonstrated that meaning therapy significantly improves family functioning and marital satisfaction, aligning with previous findings by Farhangi (2020), and Pustchian et al. (2017). Meaning therapy helps individuals view life as purposeful and find meaning even in suffering (Yu & Chang, 2019). This approach modifies couples' attitudes toward their shared life, enhancing marital communication and family functioning (Fallahzadeh et al., 2018). Moreover, meaning therapy acts as a psychological and cognitive shield against emotional instability caused by conflicts, emphasizing freedom and responsibility, which increases hope and optimism in couples (Sun et al., 2022; Nabavi Hisar et al., 2017). It encourages couples to find meaning in their challenges and, through relationship repair, experience greater marital satisfaction.

Limitations of the study included focusing only on couples from District 2 of Mashhad, uncontrolled variables, and non-random sampling. Future research should broaden the target population and utilize random sampling methods. Practically, it is recommended to conduct specialized workshops to train family counselors and therapists in this approach to improve family functioning and marital satisfaction.

Keywords: Family Function, Logo Therapy Approach, Marital Conflicts, Marital Life Satisfaction.

Ethical Considerations

This study was conducted in accordance with ethical standards for research involving human participants. An introductory letter was obtained from the authorities at Islamic Azad University of Bojnord to facilitate the research process. Approval was received from the Welfare Organization to refer eligible participants to the counseling centers. Prior to participation, all subjects were fully informed about the objectives and nature of the study, and written informed consent was obtained. Participation was entirely voluntary, and participants were assured of their right to withdraw from the study or refrain from responding to the questionnaires at any time without penalty.

Confidentiality and anonymity were guaranteed; no identifying information was collected, and data were handled securely. Equity was maintained during the random assignment process and in the administration of the questionnaires. The physical and psychological well-being of participants was prioritized throughout the study. In the event that continuation of the study was deemed potentially harmful to any participant, the research procedures would have been suspended immediately. As a gesture of appreciation, two free counseling sessions were provided to participants in the control group. A summary of the study findings was presented to the relevant institutional authorities.

Acknowledgments and Funding

The authors wish to thank the Mashhad Welfare Organization, the faculty and staff of Islamic Azad University of Bojnord, and all couples who participated in this study for their valuable cooperation and support. This research did not receive any financial support from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

This article is based on a doctoral dissertation, and all supervising faculty members are listed as co-authors. The authors declare no conflicts of interest.

Cite this article: Farahmandi, M. H., Bakhshipour, A. & Jajarmi, M. (2025). The Impact of the Logo Therapy Approach on the Family Function and Marital Life Satisfaction of Couples with Marital Conflicts. *Journal of Applied Psychological Research*, 16(2), 271-286. doi:10.22059/japr.2025.349159.644397

Publisher: University of Tehran Press
DOI: <https://doi.org/10.22059/japr.2025.349159.644397>

© The Author(s).

اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی

محمدحسین فرهمنندی^۱✉، ابوالفضل بخشی پور^۲✉، محمود جاجرمی^۱✉

۱. گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.

۲. گروه روان شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.

*نویسنده مسئول: استادیار، گروه روان شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.
ایمانیه: bakhshipur@bojnourd.au.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۷/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۱۰

کلیدواژه ها:

تعارضات زناشویی، رضایتمندی از زندگی زناشویی، رویکرد معنادرمانی، عملکرد خانواده.

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی انجام گرفت. روش پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه گواه و مرحله پیگیری دوماهه بود. جامعه آماری پژوهش شامل زوجین با تعارضات زناشویی مراجعه کننده به مراکز مشاوره و بهزیستی منطقه ۲ شهر مشهد در شش ماهه اول سال ۱۴۰۰ بود. در این پژوهش ۲۰ زوج (۴۰ نفر) به روش نمونه گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب و با گمارش تصادفی در گروه های آزمایش و گواه جایدهی شدند (۱۰ زوج در گروه آزمایش و ۱۰ زوج در گروه گواه). گروه آزمایش رویکرد معنادرمانی (۱۰ جلسه) را طی ده هفته ۹۰ دقیقه ای دریافت کردند. پرسشنامه های مورد استفاده در این پژوهش شامل پرسشنامه تعارض زناشویی (MCQ)، پرسشنامه عملکرد خانواده (FFQ) و پرسشنامه رضایتمندی از زندگی زناشویی انریچ (EMS) بود. داده ها به شیوه تحلیل واریانس آمیخته و آزمون تعقیبی بونفرونی به وسیله نرم افزار آماری SPSS-23 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده ($F=47/52$; $\eta^2=0/55$; $P<0/001$) و رضایتمندی از زندگی زناشویی ($P<0/001$) معنادرمانی با زوجین با تعارضات زناشویی تأثیر دارد. براساس یافته های پژوهش، رویکرد معنادرمانی با بهره گیری از تغییر نگرش ها و گرفتن معنا از طریق راه های کشف معنا، مسئولیت پذیری، غلبه بر یأس و افزایش امید به زندگی و حمایت عاطفی اعضا از یکدیگر می تواند به عنوان رویکردی مؤثر در جهت بهبود عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی به کار رود.

استناد: فرهمنندی، م. ح.، بخشی پور، ا. و جاجرمی، م. (۱۴۰۴). اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی. فصل نامه پژوهش های کاربردی روانشناختی، ۱۶ (۲)، ۲۷۱-۲۸۶. doi:10.22059/japr.2025.349159.644397

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران

DOI: <https://doi.org/10.22059/japr.2025.349159.644397>

© نویسندگان

۱. مقدمه

خانواده کوچک‌ترین و درعین‌حال مهم‌ترین و اساسی‌ترین رکن هر جامعه‌ای است. اجتماعی که از خانواده‌های سالم تشکیل شده باشد، اجتماعی سالم است و شرط آنکه خانواده سالم باشد این است که اعضای آن سالم باشد (جعفری‌منش و همکاران، ۱۳۹۹). اهمیت خانواده به‌عنوان اولین ساختار جامعه از آن جهت است که سلامت زوجین و همچنین پایه و اساس تربیت و تعلیم فرزندان به حفظ کیان آن بستگی دارد؛ چرا که توجه و حفظ چنین ساختاری با درنظرگرفتن نقش روانی و عاطفی، اجتماعی و رفتاری آن و الگوبرداری فرزندان در یک محیط عاطفی، کاملاً مشهود است (قادرزاده و همکاران، ۱۴۰۳). به شکل معمول، نخستین روزهای ازدواج با احساس تعهد زوجین به یکدیگر همراه است، اما برخی از زوجین به‌تدریج دچار مشکلات ارتباطی با یکدیگر می‌شوند (دونگ و همکاران^۱، ۲۰۲۲)، هرچند بعضاً تفکرات پس از تعارضات زناشویی^۲ نشان از پشیمانی زوجین از بروز این فرایند دارد (ویلسون و همکاران^۳، ۲۰۱۷). تعارضات زناشویی نوعی ناسازگاری مداوم بین دو همسر است که حداقل به‌وسیله یکی از آن‌ها بروز داده می‌شود. این سطح از ناسازگاری معمولاً بر کارکرد ارتباطی، هیجانی و اجتماعی همسران اثر منفی می‌گذارد (فرانکل و همکاران^۴، ۲۰۱۵). نتایج مطالعه عباس و همکاران^۵ (۲۰۱۹) و ماخانا و همکاران^۶ (۲۰۱۸) نشان داد زوج‌های دارای تعارض زیاد زناشویی از نظر بهداشت روانی و سلامت وضعیت مناسبی ندارند. با افزایش تعارض در روابط زوجی، ناسازگاری افزایش می‌یابد و ناراضایتی بیشتری حاصل می‌شود. به‌علاوه این مشکلات، از مقدمات طلاق محسوب می‌شوند (چئونگ و همکاران^۷، ۲۰۲۲). با افزایش تعارض و ناسازگاری زناشویی، کیان خانواده و سلامت روان اعضای خانواده دچار آسیب و به شکل کلی عملکرد خانواده^۸ دچار ضعف می‌شود (ایزدی و معین‌فر، ۱۳۹۹؛ سعادتی شامیر و همکاران، ۱۳۹۷).

عملکرد خانواده به‌عنوان جنبه‌ای مهم از محیط خانواده، سلامت جسمی، اجتماعی و هیجانی اعضای خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. درواقع آنچه درون خانواده اتفاق می‌افتد و چگونگی عملکرد آن می‌تواند عاملی کلیدی در ایجاد انعطاف‌پذیری و کاهش خطرات فعلی و آینده مرتبط با رویدادهای ناگوار و شرایط نامناسب باشد (خدادادی سنگده و همکاران، ۱۳۹۹). عملکرد خانواده به‌عنوان یکی از ساختارهای پرنفوذ خانواده، احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای یک خانواده نسبت به هم دارند (وایب و جانسون^۹، ۲۰۱۷). عملکرد خانواده به‌صورت احساس نزدیکی عاطفی با افراد دیگر تعریف شده است. دو کیفیت مربوط به عملکرد منسجم در خانواده مشتمل بر تعهد و وقت‌گذراندن با هم است. منظور از تعهد، میل به صرف وقت و انرژی در فعالیت‌های خانواده و همچنین ممانعت از تأثیر منفی در آن است. بعد دیگر عملکرد منسجم در خانواده وقت‌گذاشتن و باهم‌بودن است. خانواده‌هایی که در این زمینه قوی هستند، به‌طور مرتب برنامه‌ها و زمان‌هایی برای فعالیت‌های گروهی درنظر می‌گیرند (گودرزی، ۱۳۹۸). والتون و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۸) عملکرد خانواده را توانایی خانواده در هماهنگی یا انطباق با تغییرات ایجادشده در طول حیات، حل تعارض‌ها، همبستگی میان اعضا و موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حدود مرز میان افراد و اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد با هدف حفاظت از کل نظام خانواده تعریف کرده‌اند که شش بعد حل مسئله^{۱۱}، ارتباطات^{۱۲}، نقش‌ها^{۱۳}، واکنش‌های عاطفی^{۱۴}، آمیزش عاطفی^{۱۵} و کنترل رفتار^{۱۶} را دربرمی‌گیرد. سندبالت و همکاران^{۱۷} (۲۰۲۱) بر

1. Dong et al.
2. marital conflicts
3. Wilson et al.
4. Frankel et al.
5. Abbas et al.
6. Makhanova et al.
7. Cheung et al.
8. family functioning
9. Weibe & Johnson
10. Walton et al.
11. problem solving
12. communication
13. roles
14. affective responsiveness
15. affective involvement
16. behavior control
17. Sandbulte et al.

این باورند که ارتباط، عامل معتبری برای ارزیابی عملکرد خانواده است و توانایی خانواده سالم برای ارتباط فکری و احساس، بیشتر از خانواده‌های متوسط یا دارای عملکرد بد است. نقش‌های خانوادگی شامل الگوهای تکراری رفتار و عملکرد اعضا یا کل خانواده است (حسینی مهرآبادی و اصغری، ۱۴۰۰). بروز تعارض زناشویی و کاهش عملکرد خانوادگی به‌مرور دیگر فرایندهای ارتباطی و تعاملی زوجین را نیز متأثر می‌کند و موجب کاهش رضایتمندی آنان از زندگی زناشویی می‌شود (انسوی و آمر^۱، ۲۰۱۴؛ لی و مک‌کینیش^۲، ۲۰۱۹).

رضایتمندی زناشویی یکی از عوامل مهم در ازدواج است. رضایت زناشویی وضعیتی است که در آن زن و شوهر در بیشتر مواقع احساس خوشبختی، رضایت از ازدواج و رضایت از یکدیگر دارند. رضایتمندی زناشویی را می‌توان نتیجه خرسندی عمومی از زندگی مشترک، رضایت از روابط جنسی و رضایتمندی عاطفی و هیجانی دانست (ژی، ژائو و گانگ^۳، ۲۰۱۸). رضایت زناشویی عبارت است از احساسات عینی از خشنودی، رضایت و لذت تجربه‌شده توسط زوجین. رضایتمندی زناشویی را بیشتر به‌صورت نگرش‌ها یا احساسات کلی فرد درباره همسر و رابطه‌اش تعریف می‌کنند؛ یعنی رضایتمندی زناشویی یک پدیده درون‌فردی و یک برداشت فردی از همسر و رابطه است (نجارزادگان و فرهادی، ۱۳۹۸). چنین تعریفی از رضایتمندی زناشویی نشانگر آن است که رضایتمندی یک مفهوم تک‌بعدی و بیانگر ارزیابی رضایتمندی زناشویی پیامد توافق زناشویی کلی فرد درباره همسر و رابطه‌اش است و به‌صورت درونی احساس می‌شود (ژی، شی و ما^۴، ۲۰۱۷). رضایت زناشویی حاصل سازگاری زن و شوهر در ابعاد مختلف زندگی مشترک است که استحکام بنیان خانواده را تضمین می‌کند (بالاندا و همکاران^۵، ۲۰۱۶). رضایت زناشویی، انطباق رفتارهای زناشویی زوج‌ها با یکدیگر و وجود تفاهم و همدلی و عشق بین آن‌ها است. به عبارت دیگر رضایت زناشویی، وجود یک رابطه دوستانه همراه با منطق، تفاهم، درک یکدیگر، ارضای نیازهای مادی و معنوی مرد و زن است. درواقع برای بسیاری، کسب خشنودی از رابطه زناشویی مهم‌ترین منبع خشنودی حتی مهم‌تر از منابعی مانند کار، دوستان و حتی فرزندان به‌شمار می‌آید (نجارزادگان و فرهادی، ۱۳۹۸).

روش‌ها و رویکردهای درمانی و آموزشی مختلفی برای زوجین متعارض و کاهش آسیب‌های مربوط به آن به‌کار گرفته شده است. یکی از رویکردهای درمانی که می‌تواند با تصریح معانی جدید در زندگی زوجین در راستای کاهش آسیب‌های تعاملی، روانی و هیجانی آنان مؤثر باشد، رویکرد معنادرمانی^۶ است؛ چنان‌که نتایج پژوهش مرادی و توفیقی‌مقدم (۱۴۰۰)، فرهنگی (۱۳۹۹)، فلاحتی و همکاران (۱۳۹۸)، فراهینی و همکاران (۱۳۹۸)، فلاح‌زاده و همکاران (۱۳۹۷)، نبوی حصار و همکاران (۱۳۹۶)، پوست‌چیان و همکاران (۱۳۹۶)، داکس و همکاران^۷ (۲۰۲۲)، سان و همکاران^۸ (۲۰۲۲)، پالینگی و همکاران^۹ (۲۰۲۰)، یو و چانگ^{۱۰} (۲۰۱۹) و برگمان و همکاران^{۱۱} (۲۰۱۸) نشانگر آن است که رویکرد معنادرمانی و معنای زندگی می‌تواند به بهبود سلامت ارتباطی، روانی، هیجانی و اجتماعی افراد منجر شود. رویکرد معنادرمانی با استفاده از فنون مختلفی مانند متناقض، تمرکززدایی و فن بازسازی موقعیتی و خودبهبودی ترمیمی به زوج‌ها کمک می‌کند تا مشکلات خود را در زمینه‌های مختلف از پیش‌رو بردارند و عملکرد خانواده را تقویت کنند (نبوی حصار و همکاران، ۱۳۹۶). معنادرمانی به‌دنبال تضعیف فرایندهای آسیب‌رسان ارتباطی و در نتیجه کاهش رنج‌های غیرضروری زوج‌ها است که به‌وسیله اجتناب‌های تجربی هریک از آن‌ها ایجاد می‌شود. هدف اصلی رویکرد، کمک به زن و شوهر است برای اینکه از فرایندهای روان‌شناختی و واکنش‌های عاطفی خود چه به‌تنهایی و چه در رابطه دونفره آگاه شوند، ارزش‌هایی که آن‌ها را در رابطه نگه داشته شناسایی کنند و به عمل در روش‌هایی که

1. Onsy & Amer
2. Lee & McKinnish
3. Xie, Zhou, & Gong
4. Xie, Shi, & Ma
5. Bulanda et al.
6. logo therapy approach
7. Dukes et al.
8. Sun et al.
9. Palinggi et al.
10. Yu & Chang
11. Bergman et al.

به‌طور مداوم متناسب با این اهداف هستند (حتی در حضور افکار و احساسات ناخواسته) متعهد شوند (گل محمدنژاد و همکاران، ۱۳۹۲). معنادرمانی، رویکردی فلسفی دربارهٔ افراد و وجود آن‌ها است که به مضامین و موضوعات مهم زندگی مانند معنای رنج، خلأ وجودی، مرگ و زندگی، آزادی و مسئولیت‌پذیری در قبال خود و دیگران، معنایابی و کنار آمدن با بی‌معنایی می‌پردازد. آنچه در معنادرمانی قابل توجه و مهم است، گواه بر توانایی بالقوه و منحصر به فرد انسان به بهترین نحو آن است (فرهنگی، ۱۳۹۹). معنا در زندگی اغلب به‌عنوان مفهومی گسترده حاوی عناصر شناختی، عناصر انگیزشی و عناصر عاطفی است. افراد به کمک معنا در زندگی موضوعات اصلی زندگی‌شان را کشف و به‌طور انعطاف‌پذیری اهداف و آرزوهای زندگی‌شان را پیگیری می‌کنند (یو و چانگ، ۲۰۱۹).

در ضرورت پژوهش حاضر باید گفت افزایش آمار طلاق در سه سال گذشته نگرانی بسیاری را در میان کارشناسان و مسئولان در پی داشته است. آمارها نشان می‌دهد در سال گذشته آمار طلاق، نصف آمار ازدواج شده و این یعنی در مقابل دو ازدواج، یک مورد طلاق به ثبت رسیده است. سال گذشته ۴۸۱ هزار و ۳۹۴ ازدواج انجام گرفت و ۲۰۲ هزار و ۱۸۳ زندگی نیز به طلاق منجر شد. بیشترین آمار خام طلاق مربوط به سه سال اخیر بوده است (خبرگزاری نور، ۱۴۰۳). حل تعارضات زناشویی به‌عنوان یکی از شاخص‌های سلامت خانواده نقش اساسی در پیشگیری از طلاق دارد. روابط زوج‌هایی که دچار تعارضات زناشویی هستند، در صورتی که به‌موقع تشخیص داده نشود و مداخله صورت نگیرد، به احتمال زیاد به طلاق خواهد کشید و ضرورت این مسئله در دو دههٔ اخیر به‌شدت احساس می‌شود. دیگر جنبهٔ اهمیت انجام پژوهش حاضر، تأکید بر نهاد خانواده و اهمیت کارکرد این نهاد خصوصاً برای جامعه است. پایداری نهاد خانواده در طول دوره‌های مختلف تاریخی دلالت بر کارکردی بودن این نهاد دارد. صاحب‌نظران بر این باور هستند که جامعهٔ سالم از خانواده‌های سالم تشکیل شده است و شرط سلامت خانواده، وجود روابط سالم و کارکرد صحیح این نهاد است. بروز و گسترش بسیاری از مشکلات فردی، اجتماعی و دیگر آسیب‌ها و انحرافات در قرون اخیر می‌تواند ناشی از اختلال در کارکرد نهاد خانواده باشد؛ بنابراین باید راه‌هایی که می‌تواند کارکرد خانواده را بهبود ببخشد، شناسایی و استفاده شود. همان‌گونه که مشخص شد، رویکرد معنادرمانی یکی از رویکردهایی است که می‌تواند به خانواده‌ها در رفع مشکلات درون‌خانوادگی، برخورد با مسائل بحرانی و بهبود کارکردی نهاد خانواده کمک شایانی کند؛ بنابراین مسئلهٔ اصلی پژوهش حاضر بررسی اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی است.

۲. روش

۲-۱. جامعه، نمونه و روش اجرا

روش پژوهش حاضر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه و دورهٔ پیگیری دوماهه است. جامعهٔ آماری پژوهش شامل زوجین با تعارضات زناشویی مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره و بهزیستی منطقهٔ ۲ شهر مشهد در شش ماههٔ اول سال ۱۴۰۰ است. در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند استفاده شد. بدین‌صورت که ابتدا زوجین با تعارضات زناشویی مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره و بهزیستی منطقهٔ ۲ شهر مشهد شناسایی شدند. این زوجین هنوز وارد فرایند اجرایی دریافت خدمات مشاوره‌ای مراکز نشده بودند. سپس فرم‌های حضور در پژوهش در بین زوجین با تعارضات زناشویی توزیع شد. با شناسایی زوجین داوطلب، پرسشنامهٔ تعارض زناشویی به آن‌ها ارائه شد. با اجرای پرسشنامهٔ تعارضات زناشویی و نمره‌گذاری آن، زوجینی که در پرسشنامهٔ تعارضات زناشویی نمرهٔ بالاتر از ۱۲۶ کسب کردند، انتخاب شدند. سپس این زوجین با استفاده از مصاحبهٔ بالینی (برای اطمینان از وجود تعارضات زناشویی) نیز مورد بررسی مجدد قرار گرفتند. در مرحلهٔ آخر ۲۰ زوج که بالاترین نمره‌ها را در پرسشنامهٔ تعارض زناشویی به‌دست آورده بودند (نمره‌های بالاتر از میانگین و به‌صورت ترتیب‌بندی‌شده)، انتخاب و به‌صورت تصادفی در گروه‌های آزمایش و گواه گمارده شدند (۱۰ زوج در گروه آزمایش و ۱۰ زوج در گروه گواه). ملاک‌های ورود به پژوهش شامل سابقهٔ زندگی زناشویی بالاتر از سه سال، داشتن تعارضات زناشویی، کسب نمرهٔ بالاتر از ۱۲۶ در پرسشنامهٔ تعارض زناشویی، حداقل تحصیلات دیپلم، داشتن سلامت جسمی و تمایل به شرکت در پژوهش بود. شایان ذکر است که

ملاک‌های خروج شامل غیبت در دو جلسه آموزشی، عدم انجام تکالیف خواسته‌شده و بروز حوادث پیش‌بینی نشده مانند مرگ نزدیکان بود.

۲-۲. ابزارهای سنجش

۲-۲-۱. پرسشنامه تعارض زناشویی^۱ (MCQ)

پرسشنامه تعارض زناشویی توسط براتی (۱۳۷۵) با راهنمایی و همکاری ثنایی ذاکر ساخته شده است. این پرسشنامه نمره کل تعارض زناشویی و ابعاد آن را به دست می‌دهد. این ابعاد عبارت‌اند از: کاهش همکاری، کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، افزایش جلب حمایت فرزند، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان، و جداکردن امور مالی از یکدیگر. هر سؤال آزمون دارای یک مقیاس پنج‌درجه‌ای (همیشه=۵، اغلب=۴، گاهی=۳، به ندرت=۲ و هرگز=۱) تعلق می‌گیرد. نمره بالا در این آزمون حاکی از شدت تعارض و بدبودن اوضاع، و کم‌بودن نمره دال بر اوضاع مناسب است. دامنه نمره‌های کل پرسشنامه ۴۲ تا ۲۱۰ است. نمره‌های بالاتر از ۱۲۵ نشان‌دهنده تعارض زناشویی است (براتی و ثنایی، ۱۳۷۵). این پرسشنامه توسط سازندگان آن روی مراجعه‌کنندگان به مراجع قضایی یا مراکز مشاوره برای رفع تعارض زناشویی هنجاریابی شده و مشخصات روان‌سنجی آن به این شرح گزارش شده است: آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۶۳ و برای خرده‌مقیاس کاهش همکاری ۰/۶۴، افزایش جلب حمایت فرزند ۰/۶۰، افزایش واکنش هیجانی ۰/۷۳، کاهش رابطه جنسی ۰/۷۰، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان ۰/۶۴، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان ۰/۶۴ و جداکردن امور مالی از یکدیگر ۰/۶۹. برای تعیین روایی این آزمون از چند متخصص خانواده‌درمانی نظرخواهی شد. بنا بر اعتقاد آن‌ها این آزمون دارای روایی محتوایی مناسبی بود و مقدار آن نیز ۰/۸۳ محاسبه شد (ثنایی ذاکر، ۱۳۷۹). پایایی این پرسشنامه در پژوهش عمادی‌فر و همکاران (۱۴۰۱) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به دست آمد. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۳ محاسبه شد.

۲-۲-۲. پرسشنامه رضایتمندی زناشویی^۲ (EMSQ)

پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ^۳ (ENRCH) توسط فاورز و اولسون^۴ (۱۹۸۹) تهیه شد. پرسشنامه متشکل از فرم‌های ۱۲۵، ۱۱۵، ۴۷ و ۳۵ عبارتی است که در این پژوهش از نوع ۴۷ سؤالی آن بهره‌گیری شده است. این فرم ۴۷ سؤالی با تجدیدنظر در فرم اصلی به منظور ارزیابی حوزه‌های مشکل‌ساز احتمالی یا تعیین زمینه‌های قدرت و ثمربخشی در روابط زناشویی ایجاد شد (اولسون و اولسون^۵، ۲۰۰۰). پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ ۴۷ عبارتی شامل چهار خرده‌مقیاس تحریف ایدئال^۶، رضایت زناشویی^۷، ارتباط^۸ و حل تعارض^۹ است (آسوده، ۱۳۸۹). نمره‌دهی این پرسشنامه به روش لیکرت از کاملاً مخالف (نمره ۱) تا کاملاً موافق (نمره ۵) انجام شده است. براین اساس دامنه نمرات پرسشنامه ۴۷ تا ۲۳۵ است. نمرات بالاتر نشان‌دهنده رضایت زناشویی بیشتر است. اولسون و اولسون (۲۰۰۰) ضریب پایایی این پرسشنامه را به روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های رضایت زناشویی، ارتباط، حل تعارض و تحریف آرمانی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸، ۰/۸۴ و ۰/۸۳ و اعتبار بازیابی پرسشنامه را به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۱، ۰/۸۱ و ۰/۹۲ گزارش کردند. سامی و همکاران (۱۳۹۳) نیز ضرایب پایایی این پرسشنامه را با بهره‌گیری از روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های رضایت زناشویی، ارتباط، حل تعارض و تحریف آرمانی به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۷۶، ۰/۷۲ و ۰/۷۵ و به دست آوردند. آسوده (۱۳۸۹) ضریب پایایی این مقیاس را با روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های رضایت زناشویی،

1. Marital Conflict Questionnaire (MCQ)

2. ENRICH Marital Satisfaction Questionnaire (EMSQ)

3. Enriching and Nurturing Relationship Issues, Communication and Happiness (ENRCH)

4. Fowers & Olson

5. Olson & Olson

6. ideal distortion

7. marital satisfaction

8. communication

9. conflict resolution

ارتباط، حل تعارض و تحریف ایدئال به ترتیب ۰/۶۸، ۰/۷۸، ۰/۶۲ و ۰/۷۷ گزارش کرد. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با بهره‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷ محاسبه شد.

۲-۳. پرسشنامه عملکرد خانواده^۱ (FFQ)

پرسشنامه ۶۰ سؤالی عملکرد خانواده توسط اپشتاین، بالدوین و بیشاب^۲ (۱۹۸۳) گردآوری شد که ویژگی‌های ساختاری، شغلی و تعاملی خانواده و هفت بعد عملکرد خانواده را مشخص و شش بعد خانوادگی و یک بعد عملکرد کلی را اندازه‌گیری می‌کند. خرده‌مقیاس‌ها شامل حل مسئله، ارتباط یا تعامل، نقش‌ها، پاسخگویی عاطفی، آمیزش عاطفی، کنترل رفتار و عملکرد کلی خانواده است. نمره‌گذاری پرسشنامه عملکرد خانواده به‌گونه‌ای است که به هر سؤال از ۱ تا ۴ نمره داده می‌شود: کاملاً موافقم=۱، موافق=۲، مخالف=۳ و کاملاً مخالف=۴. سؤالات یا عباراتی که عملکرد ناسالم را توصیف می‌کنند، نمره معکوس می‌گیرند. دامنه نمرات پرسشنامه ۶۰ تا ۲۴۰ است. کسب نمرات کمتر در هر خرده‌مقیاس و نمره کل پرسشنامه نشانه عملکرد سالم‌تر است و برعکس. اپشتاین و همکاران (۱۹۸۳) روایی سازه و محتوایی این پرسشنامه را بررسی و به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۴ گزارش کردند. همچنین آنان میزان پایایی خرده‌مقیاس‌های و نمره کل این پرسشنامه را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۸۰ تا ۰/۹۲ برآورد کردند. روایی سازه این پرسشنامه در پژوهش ثنائی ذاکر (۱۳۷۰) به نقل از ثنائی ذاکر، (۱۳۷۹) بررسی و با کسب ضریب ۰/۸۰ تأیید شد. به‌علاوه پایایی این پرسشنامه با بهره‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش رحیمی نژاد و پاک‌نژاد (۱۳۹۳) در محدوده ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ گزارش شده است. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با بهره‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به‌دست آمد.

۲-۳. روند اجرای مداخله درمانی

پس از اخذ مجوزهای لازم از طرف مراکز مشاوره و انجام فرایند نمونه‌گیری، زوجین انتخاب‌شده (۲۰ زوج با تعارض زناشویی) به شیوه تصادفی در گروه‌های آزمایش و گواه جایدهی شدند (۱۰ زوج در گروه آزمایش و ۱۰ زوج در گروه گواه). این افراد هنوز وارد جلسات درمانی مراکز مشاوره نشده بودند. گروه آزمایش مداخله رویکرد معنادرمانی را در ده جلسه به‌صورت هفته‌ای یک جلسه ۹۰ دقیقه‌ای دریافت کردند. این در حالی است که افراد حاضر در گروه گواه مداخله حاضر را در طول پژوهش دریافت نکردند. شایان ذکر است که جلسه‌های درمان توسط پژوهشگر با رعایت کامل پروتکل‌های بهداشتی اجرا شد. خلاصه رویکرد معنادرمانی (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۸؛ نبوی حصار و همکاران، ۱۳۹۶) در جدول ۱ ارائه شده است. به‌منظور رعایت اخلاق پژوهشی، رضایت زوجین برای شرکت در برنامه مداخله کسب شد و از کلیه مراحل مداخله آگاه شدند. همچنین به افراد گروه گواه اطمینان داده شد که آنان نیز پس از اتمام فرایند پژوهشی، در صورت تمایل این مداخله درمانی را دریافت خواهند کرد.

جدول ۱. خلاصه رویکرد معنادرمانی

جلسه	هدف	محتوا
جلسه اول	تعیین هدف گروه و قوانین گروه، آشنایی اعضای گروه با هم، ارائه	بسترسازی برای معرفی معنادرمانی، آشنایی با مفاهیم اساسی (آزادی اراده، اراده معناگرا، مسئولیت در قبال معنا و پوچی وجودی)
جلسه دوم	مشاور گروه و قرارداد درمان	دریافت و درک معنای عشق، درک و دریافت معنای رنج
جلسه سوم	آگاهی از روش‌های معناجویی	آگاهی اعضا از آزادی و مسئولیت انتخاب
جلسه چهارم	معنایابی از بستر تاریخی زندگی و مسئولیت‌پذیری	تغییر نگرش‌ها و گرفتن معنا به شیوه راه‌های کشف معنا
جلسه پنجم	آگاهی از روش‌های معناجویی	دریافت معنا از ارزش‌آفرینی و مسئولیت، آشنایی افراد گروه با شکست وجودی، ناامیدی وجودی، روان‌پریشی و افسردگی
جلسه ششم	آشنایی با ارزش، امید و مسئولیت	گرفتن معنا از بین تجربه ارزش‌ها و گرفتن معنا از آرزوها و امیدها
جلسه هفتم	دریافت معنا از ارزش‌ها و امیدها	معنای مرگ، زندگی، آزادی و مسئولیت
جلسه هشتم	دریافت معنای مرگ و زندگی	مسئولیت‌پذیری، حمایت از خود، علاقه اجتماعی، غلبه بر ناامیدی و افزایش امید به زندگی
جلسه هشتم	مسئولیت‌پذیر شدن، افزایش امید	

1. Family Functioning Questionnaire (FFQ)

2. Epstein, Baldwin, & Bishop

جلسه	هدف	محتوا
جلسه نهم	تقویت ارتباط بین اعضای گروه	پشتیبانی عاطفی اعضا از هم، تکمیل جملات ناتمام مانند تعامل اعضا، حمایت عاطفی اعضا از هم و تشویق اعضا به درخواست حمایت عاطفی از هم
جلسه دهم	جمع بندی و نتیجه گیری	جمع بندی و خلاصه جلسات، صحبت درمورد آنچه در گروه آموخته شد

۲-۴. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

تجزیه و تحلیل داده ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام گرفت. در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی از آزمون شاپیرو-ویلک^۱ برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها، آزمون لوین^۲ برای بررسی برابری واریانس ها، آزمون موجلی^۳ برای بررسی پیش فرض کرویت داده ها و همچنین از تحلیل واریانس آمیخته^۴ و آزمون تعقیبی بونفرونی^۵ برای بررسی فرضیه پژوهش استفاده شد. نتایج آماری با نرم افزار آماری SPSS23 تجزیه و تحلیل شدند.

۳. یافته ها

۳-۱. توصیف جمعیت شناختی

داده های جمعیت شناختی نشان داد از نظر میانگین و انحراف استاندارد، سن افراد در گروه آزمایش معادل ۳۵/۱۲ سال و ۳/۱۲ و در گروه گواه معادل ۳۱/۷۳ سال و ۲/۲۵ بود. تحصیلات این افراد از دیپلم تا فوق لیسانس بود. در این میان در هردو گروه آزمایش (۹ نفر برابر با ۴۵ درصد) و کنترل (۸ نفر برابر با ۴۰ درصد) سطح تحصیلات لیسانس بیشترین فراوانی را داشتند. در جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای وابسته تحقیق در مرحله های پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری، برای دو گروه آزمایش و گواه نشان داده شده است.

۳-۲. شاخص های توصیفی

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی در دو گروه آزمایش و گواه							
مؤلفه ها	گروه ها	پیش آزمون		پس آزمون		پیگیری	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
عملکرد خانواده	گروه آزمایش	۱۴۵	۱۵/۷۸	۱۵۸/۲۰	۳۰/۳۶	۱۵۶/۴۵	۱۸/۹۹
	گروه گواه	۱۴۹/۷۰	۱۴/۲۵	۱۴۸/۶۰	۱۳/۹۸	۱۴۹/۲۵	۱۳/۹۹
رضایتمندی از زندگی زناشویی	گروه آزمایش	۱۴۸/۲۵	۱۴/۸۲	۱۶۱/۳۵	۲۱/۱۴	۱۵۹/۸۵	۲۰/۰۲
	گروه گواه	۱۴۸/۹۵	۱۴/۷۲	۱۴۷/۹۰	۱۴/۸۱	۱۴۸/۰۵	۱۴/۷۰

نتایج جدول ۲ نشان داد میانگین متغیرهای عملکرد خانواده زوجین با تعارضات زناشویی در گروه آزمایش در مرحله پس آزمون نسبت به مرحله پیش آزمون کاهش و رضایتمندی از زندگی زناشویی افزایش یافته است.

۳-۳. بررسی پیش فرض های آزمون های پارامتریک

نتایج آزمون شاپیرو-ویلک بیانگر آن بود که پیش فرض نرمال بودن توزیع نمونه ای داده ها در متغیرهای عملکرد خانواده ($P=20$)؛ $F=0/14$ و رضایتمندی از زندگی زناشویی ($P=20$ ؛ $F=0/12$) برقرار است. به علاوه پیش فرض همگنی واریانس هم به وسیله آزمون لوین ارزیابی شد که نتایج به دست آمده از آن معنادار نبود. به این ترتیب پیش فرض همگنی واریانس ها در دو متغیر عملکرد خانواده ($P=0/71$ ؛ $F=0/13$) و رضایتمندی از زندگی زناشویی ($P=0/39$ ؛ $F=0/44$) رعایت شده است. از طرفی نتایج آزمون t نشان داد اختلاف نمره های پیش آزمون گروه های آزمایش و گروه کنترل در خصوص متغیرهای وابسته (عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی) معنادار نبوده است ($P>0/05$). با این حال نتایج آزمون موجلی بیانگر آن بود که پیش فرض کرویت

1. Shapiro-Wilk
2. Levene
3. mauchly
4. mixed models
5. bonferroni post hoc

داده‌ها در متغیرهای عملکرد خانواده ($Mauchlys\ W=0/92$; $P=49$) و رضایتمندی از زندگی زناشویی ($P=35$) رعایت شده است. ($Mauchlys\ W=0/91$)

۳-۴. آزمون فرضیه‌ها

جدول ۳. تحلیل واریانس آمیخته برای بررسی تأثیرات درون و بین گروهی در متغیرهای عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی							
متغیرها	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار f	p	اندازه اثر	توان آزمون
مراحل	۸۹۵/۴۰	۲	۴۴۷/۷۰	۳۶/۲۸	۰/۰۰۱	۰/۴۹	۱
عملکرد	۴۸۸/۰۳	۱	۴۸۸/۰۳	۲۵/۳۳	۰/۰۰۱	۰/۴۵	۱
خانواده	۱۱۷۲/۸۶	۲	۵۸۶/۴۳	۴۷/۵۲	۰/۰۰۱	۰/۵۵	۱
	۹۳۷/۷۳	۷۶	۱۲/۳۴				
رضایتمندی از	۸۷۱/۷۱	۲	۴۳۵/۸۵	۳۱/۹۶	۰/۰۰۱	۰/۴۶	۱
زندگی	۲۰۰۹	۱	۲۰۰۹	۲۲/۴۱	۰/۰۰۱	۰/۴۴	۱
زناشویی	۱۱۹۷/۳۱	۲	۵۹۸/۶۵	۴۳/۹۰	۰/۰۰۱	۰/۵۳	۱
	۱۰۳۶/۳۰	۷۶	۱۳/۶۳				

نتایج جدول ۳ نشان داد براساس ضرایب F محاسبه شده، عامل زمان تأثیر معناداری بر نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی دارد و این عامل به ترتیب ۴۹ و ۴۶ درصد از تفاوت در واریانس‌های نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی را تبیین می‌کند. براساس ضریب F محاسبه شده، عامل عضویت گروهی یا رویکرد معنادرمانی هم بر نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی تأثیر معنادار دارد و به ترتیب ۴۵ و ۴۴ درصد از تفاوت در نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی را تبیین می‌کند. علاوه بر این، نتایج نشان دهنده آن است که اثر متقابل نوع درمان یعنی رویکرد معنادرمانی و عامل زمان بر نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی معنادار است. نوع درمان دریافتی (رویکرد معنادرمانی) در مراحل مختلف ارزیابی نیز بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی تأثیر معنادار دارد و به ترتیب ۵۵ و ۵۳ درصد از تفاوت در نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی را تبیین می‌کند. در مجموع رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی در مراحل مختلف تأثیر داشته است. در جدول ۴ مقایسه زوجی میانگین نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی آزمودنی‌ها برحسب مرحله ارزیابی ارائه می‌شود.

جدول ۴. مقایسه زوجی میانگین نمرات عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی آزمودنی‌ها برحسب مرحله ارزیابی

متغیر	مرحله مورد مقایسه	تفاوت میانگین‌ها	خطای انحراف معیار	معناداری
عملکرد	پیش آزمون	۶۰/۵-	۱	۰/۰۰۱
	پس آزمون	۵/۵۰-	۰/۸۷	۰/۰۰۱
خانواده	پیش آزمون	۶/۰۵	۱	۰/۰۰۱
	پس آزمون	۰/۵۵	۰/۲۸	۰/۱۹
رضایتمندی از زندگی	پیش آزمون	۶/۰۲-	۱/۰۷	۰/۰۰۱
	پس آزمون	۵/۳۵-	۰/۹۰	۰/۰۰۱
زناشویی	پیش آزمون	۶/۰۲	۱/۰۷	۰/۰۰۱
	پس آزمون	۰/۶۷	۰/۲۷	۰/۱۱

همان گونه که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد، بین میانگین نمرات مرحله پیش آزمون با پس آزمون و پیگیری در متغیرهای عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی تفاوت معنادار وجود دارد. این بدان معنا است که رویکرد معنادرمانی توانسته به شکل معناداری نمرات پس آزمون و پیگیری متغیرهای عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی را نسبت به مرحله پیش آزمون تغییر دهد. یافته دیگر این جدول نشان داد بین میانگین نمرات مرحله پیش آزمون و پیگیری تفاوت معنادار وجود ندارد. این یافته را می‌توان چنین تبیین کرد که نمرات متغیرهای عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی که در مرحله پس آزمون دچار تغییر معنادار شده بود، توانسته این تغییر را در طول دوره پیگیری نیز حفظ کند.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی انجام شد. نتایج نشان داد رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی تأثیر دارد. یافته‌ی اول پژوهش مبنی بر اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده زوجین با تعارضات زناشویی با نتایج پژوهش پیشین همسو است؛ چنان‌که فرهنگی (۱۳۹۹) نشان داد معنادرمانی بر میزان شادکامی و احساس تنهایی همسران نابارور جانبازان اثر دارد. همچنین گل محمدنژاد و همکاران (۱۳۹۲) گزارش کرده‌اند که معنادرمانی نگرش به ازدواج دانشجویان و امید به زندگی آنان را بهبود بخشیده است. پوست چیان و همکاران (۱۳۹۶) نیز دریافتند که گروه‌درمانی مبتنی بر معنادرمانی بر امید به زندگی و تاب‌آوری زنان مطلقه اثر دارد. فلاح‌زاده و همکاران (۱۳۹۷) نیز در نتایج پژوهش خود نشان دادند معنادرمانی گروهی بر معنای زندگی و عملکرد خانواده در مادران دارای فرزند مبتلا به اختلالات طیف اوتیسم اثربخش است. نتایج مطالعه‌ی یو و چانگ (۲۰۱۹) مشخص کرد معنا در زندگی به افزایش خوش‌بینی افراد منجر می‌شود. درنهایت داکس و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند معنادرمانی می‌تواند رویکردی مؤثر در حل تعارضات زوجین باشد. در تبیین دلایل احتمالی این نتیجه می‌توان گفت در رویکرد معنادرمانی به فرد گفته می‌شود که هدف اصلی در زندگی معنا است و اگر دچار ناامیدی است، به این دلیل است که باور ندارد زندگی بامعنا است. آنچه انسان‌ها را از پای درمی‌آورد، رنج‌ها و سرنوشت نامطلوبشان نیست، بلکه بی‌معناشدن زندگی است که مصیبت‌بار است. معنا فقط در لذت و شادمانی نیست، بلکه در رنج و مشکلات هم می‌توان معنایی یافت. اگر رنج را شجاعانه بپذیریم، تا واپسین دم زندگی معنا خواهد داشت. پس می‌توان گفت معنای زندگی امری مشروط نیست؛ زیرا معنای زندگی می‌تواند حتی بالقوه درد و رنج را نیز دربرگیرد (یو و چانگ، ۲۰۱۹). براین‌اساس زوجین با تعارضات زناشویی با دریافت مفهوم رویکرد معنادرمانی، زندگی زناشویی را به‌عنوان فرایندی بامعنا ادراک کردند. چنین روندی سبب شد نوع نگرش آنان به زندگی مشترک اصلاح شود و با پی‌جویی معنای زندگی، عملکرد بهتری را در ارتباطات زناشویی از خود نشان دهند و در نتیجه عملکرد خانوادگی بهتری را نیز از خود به نمایش گذارند. در تبیینی دیگر باید گفت رویکرد معنادرمانی این حس و پنداشت را تقویت می‌کند که زندگی هدفمند و معنادار است و با این روش زوجین را در تعیین اهداف زندگی تشویق می‌کند (فلاح‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین بررسی‌ها نشان داد وجود معنا در زندگی کارایی مثبتی در افزایش خشنودی زناشویی دارد و گاهی خود پیوند زناشویی می‌تواند راهی برای ساختن معنا باشد (فهرنگی، ۱۳۹۹). در رویکرد معنادرمانی فرض می‌شود که زندگی، معنایی بی‌قیدوشرط دارد و معنا را هرکسی و در هر شرایطی می‌تواند بیابد. درمانگر سعی می‌کند نگرش زوجین به زندگی مشترک را از معنا غنی کند و آنان را به ادراکی برساند که زندگی مشترک می‌تواند زوجین را در معنایابی یاری رساند. در نتیجه چنین فرایندی، رویکرد معنادرمانی به زوجین کمک می‌کند تا دیدی وسیع‌تر، غنی‌تر و معنای‌پره‌تر به زندگی مشترک داشته باشند و عملکرد خانوادگی مناسب‌تری را نیز از خود نشان دهند.

یافته‌ی دوم پژوهش مبنی بر اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی با نتایج پژوهش پیشین همسویی دارد؛ چنان‌که فلاح‌تی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند معنادرمانی بر رضایت زناشویی همسران جانبازان اثربخش است. فراهینی و همکاران (۱۳۹۸) گزارش کردند که برنامه معنادرمانی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی-ایرانی به بهبود رضایت زناشویی والدین کودکان استثنایی منجر شده است. نبوی حصار و همکاران (۱۳۹۶) نیز دریافتند که معنادرمانی بر کیفیت زناشویی و میل به طلاق مراجعان خواستار طلاق اثر دارد. مطابق نتایج برگمان و همکاران (۲۰۱۸) معنای زندگی بر سلامت روان افراد اثرگذار است. درنهایت سان و همکاران (۲۰۲۲) به این نتیجه رسیدند که معنادرمانی می‌تواند موجب بهبود معنای زندگی و کاهش ناامیدی و افکار خودکشی مبتلایان به افسردگی شود. در تبیین یافته‌ی حاضر مبنی بر اثربخشی رویکرد معنادرمانی بر رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی می‌توان گفت دستیابی به معنا می‌تواند به‌عنوان سپری حمایتی روانی و شناختی در برابر بی‌ثباتی عاطفی و هیجانی عمل کند (سان و همکاران، ۲۰۲۲). بدین‌صورت که رویکرد معنادرمانی می‌تواند با ایجاد یک رویکرد شناختی و هیجانی سازنده سبب شود تا زوجین با تعارضات زناشویی در برابر بی‌ثباتی عاطفی و هیجانی حاصل از تعارضات زناشویی، واکنش‌های مخرب و غیرسازنده نشان ندهند و برای حل مشکلات زناشویی اقدام

کنند. افزون بر این، رویکرد معنادرمانی با تأکید بر آزادی و مسئولیت سبب می‌شود افراد موقعیت خود را تغییر دهند، تمایل به زندگی فردی و خانوادگی را در خود قوت بخشند و با ناامیدی و درماندگی روبه‌رو شوند و در نهایت احساس خوش‌بینی به آینده در آنان شکل گیرد (نبوی حصار و همکاران، ۱۳۹۶). براین اساس رویکرد معنادرمانی زوجین با تعارضات زناشویی بر آن است که وظیفه انسان این نیست که بی‌معنایی زندگی را تحمل کند، بلکه باید برای زندگی‌اش معنایی بسازد. همچنین اگر نتواند معنایی برای سختی‌ها و مشکلات فردی و ارتباطی خود پیدا کند، به این معنا نیست که زندگی و سختی‌هایش معنایی ندارد. این روند سبب می‌شود زوجین با تعارضات زناشویی ادراک بن‌بستی در ارتباط متقابل خود را شککنده بدانند و تلاش کنند با خوش‌بینی و امید حاصل از رویکرد معنادرمانی، مشکلات خود را با معناجویی حل کنند و از طریق ترمیم رابطه زناشویی، رضایتمندی بیشتری را از زندگی زناشویی خود احساس کنند.

محدودبودن دامنه پژوهش به زوجین با تعارضات زناشویی مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره منطقه ۲ شهر مشهد، وجود برخی متغیرهای کنترل‌نشده، مانند علل تعارض‌های زناشویی زوجین حاضر در پژوهش، وضعیت مالی خانواده‌ها، تعداد فرزندان و موقعیت اجتماعی آن‌ها و عدم بهره‌گیری از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی از محدودیت‌های این پژوهش بود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود برای افزایش قدرت تعمیم‌پذیری نتایج، در سطح پیشنهاد پژوهشی، این پژوهش در سایر شهرها و مناطق و جوامع دارای فرهنگ‌های متفاوت، دیگر زوجین (مانند زوجین با تعارضات زناشویی مبتلا به آسیب‌های روانی، طرحواره‌های ناسازگار اولیه و...)، کنترل عوامل ذکرشده و روش نمونه‌گیری تصادفی اجرا شود. علاوه‌براین پیشنهاد می‌شود با توجه به اثر بخشی رویکرد معنادرمانی بر عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی زوجین با تعارضات زناشویی، در سطح کاربردی پیشنهاد می‌شود رویکرد درمانی حاضر طی کارگاهی تخصصی به مشاوران و درمانگران حوزه خانواده در سطح مراکز مشاوره سطح شهر و دادگستری‌ها ارائه شود تا آن‌ها با به‌کارگیری این الگوی درمانی برای این زوجین، در جهت بهبود عملکرد خانواده و رضایتمندی از زندگی زناشویی آنان گام بردارند.

۵. ملاحظات اخلاقی

به‌منظور انجام تحقیق، از مسئولان دانشگاه آزاد بجنورد معرفی‌نامه دریافت شد. معرفی به مراکز مشاوره با هماهنگی و مجوز بهزیستی صورت گرفت. اهداف و ماهیت پژوهش برای نمونه مورد بررسی قبل از اجرای طرح تشریح شد. رضایت نمونه آماری برای شرکت در تحقیق جلب شد. واحدهای مورد پژوهش در پژوهش آزادانه شرکت کردند و افراد در پاسخگویی به پرسشنامه آزاد گذاشته شدند. به واحدهای مورد پژوهش برای محرمانه‌ماندن اطلاعات شخصی و عدم ذکر نام و نام خانوادگی در پرسشنامه‌ها اطمینان داده شد. عدالت در تصادفی‌بودن گزینش‌ها و همچنین عدالت در شرایط پاسخگویی به پرسشنامه‌ها رعایت شد. در تمامی مراحل، سلامت جسمی و روانی نمونه مورد پژوهش در اولویت قرار گرفت. برای تشکر از گروه کنترل، دو جلسه مشاوره رایگان برای آنان در نظر گرفته شد.

۶. سپاسگزاری و حمایت مالی

مقاله حاضر برگرفته از رساله دوره دکتری تخصصی نویسنده اول پژوهش در دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد بود. از تمام زوجین حاضر در پژوهش، خانواده‌های آنان حمایت‌های بهزیستی مشهد، همراهی استادان و کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد و مسئولان مراکز مشاوره منطقه ۲ شهر مشهد که همکاری کاملی در اجرای پژوهش داشتند، قدردانی می‌شود. این پژوهش از سوی هیچ سازمان و نهادی حمایت مالی نشده است.

۷. تعارض منافع

این مقاله از رساله دکتری استخراج شده است و در آن تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

- آسوده، م. ح. (۱۳۸۹). *فاکتورهای ازدواج موفق از دیدگاه زوجین خوشبخت*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مشاوره خانواده، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- ایزدی، م.، و معین فر، ر. (۱۳۹۹). اثربخشی زوج‌درمانی رفتاری-ارتباطی بر تعارضات زناشویی و عملکرد خانواده. *سنجش و پژوهش در مشاوره و روانشناسی*، ۲(۳)، ۶۵-۷۷. <https://journals.kmanpub.com/index.php/jarac/article/view/36>
- براتی، ط. (۱۳۷۵). تاثیر تعارض‌های زناشویی بر روابط متقابل زن و شوهر. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- ثنایی‌ذاکر، ب. (۱۳۷۹). *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*. تهران: انتشارات بعثت.
- پوست‌چیان، ط.، کاظمی، آ.، رضایی، ا.، و کاظمی، م. (۱۳۹۶). اثربخشی گروه درمانی مبتنی بر معنادرمانی بر امید به زندگی و تاب‌آوری زنان مطلقه. *روان‌پرستاری*، ۵(۶)، ۴۵-۵۲. <http://ijpn.ir/article-1-1000-fa.html>
- جعفری‌منش، م.، زهراکار، ک.، تقوایی، د.، و پیرانی، ذ. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مبتنی بر واقعیت درمانی بر فرسودگی زناشویی زوجین دارای تعارض زناشویی. *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۸(۳)، ۲۸۸-۲۹۹. <http://rbs.mui.ac.ir/article-1-844-fa.html>
- حسینی مهرآبادی، ح.، و اصغری، م. (۱۴۰۰). بررسی ارتباط عملکرد خانواده با مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشجویان دختر دانشگاه قم. *پویش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره*، ۷(۱۵)، ۱۶۸-۱۸۶. https://educationscience.cfu.ac.ir/article_2154.html
- خبرگزاری نور (۱۴۰۳). آمارهای تکان دهنده از نرخ ازدواج و طلاق. ۱۴۰۳/۵/۱۵. <https://nournews.ir/fa/news/184272>
- خدادادی‌سنگده، ج.، کلائی، ا.، و گوهری‌پور، م. (۱۳۹۹). تدوین الگوی مفهومی رضایت از ازدواج در بستر خانواده سالم مبتنی بر بافت فرهنگی. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۱(۴۱)، ۶۰-۲۷. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.41451.2129>
- رحیمی‌نژاد، ع.، و پاک‌نژاد، م. (۱۳۹۳). رابطه عملکرد خانواده و نیازهای روان‌شناختی با سلامت روانی نوجوانان. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۰(۱)، ۱۱۱-۹۹. https://jfr.sbu.ac.ir/article_96689.html
- سامی، ع.، نظری، ع.م.، محسن‌زاده، ف.، و طاهری، م. (۱۳۹۳). روابط چندگانه سبک‌های دلبستگی، ابعاد شخصیت و رضایت زناشویی با پیمان‌شکنی زناشویی. *فصلنامه زنان و خانواده*، ۹(۲۹)، ۹۳-۷۹. https://cwfs.ihu.ac.ir/article_201651.html?lang=fa
- سعادت‌شامیر، ا.، صنیعی، م.، و زارع، ا. (۱۳۹۷). اثربخشی زوج درمانی به روش گاتمن بر عملکرد خانواده و سازگاری زناشویی در زوجین متقاضی طلاق. *پژوهش توانبخشی در پرستاری*، ۵(۲)، ۱۷-۱۰. <http://ijrn.ir/article-1-389-fa.html>
- عمادی‌فر، ف.، فلاح یخدانی، م.ح.، و زیری یزدی، س.، و چابکی‌نژاد، ز. (۱۴۰۱). اثربخشی الگوی درمانی بر پایه طرحواره درمانی و درمان متمرکز بر شفقت بر رضایت‌مندی زناشویی در زنان متعارض با طرحواره‌های ناسازگار اولیه مربوط به حوزه بریدگی و طرد. *فصلنامه روان‌شناسی تحلیلی شناختی*، ۱۳(۴۹)، ۱۰۰-۸۳. <https://sanad.iau.ir/Journal/psy/Article/866818>
- فراهینی، ن.، افروز، غ.، غباری‌بناب، ب.، و ارجمندنی‌ا، ع. (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه معنادرمانی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی-ایرانی بر رضایت زناشویی والدین کودکان استثنایی. *روانشناسی خانواده*، ۶(۱)، ۲۶-۱۵. https://www.ijfpjournal.ir/article_245548.html
- فرهنگی، ع. (۱۳۹۹). اثربخشی معنادرمانی بر میزان شادکامی و احساس تنهایی همسران ناباورر جانبازان. *روانشناسی نظامی*، ۱۱(۴۲)، ۶۵-۵۵. https://jmp.ihu.ac.ir/article_205588.html?lang=fa
- فلاح زاده، ه.، نوری، س.، پورابراهیم، ت.، و نظربلند، ن. (۱۳۹۷). اثربخشی معنادرمانی گروهی بر معنای زندگی و عملکرد خانواده در مادران دارای فرزند مبتلا به اختلالات طیف اتیسم. *خانواده پژوهی*، ۱۴(۵۳)، ۱۵۰-۱۳۵. https://jfr.sbu.ac.ir/article_97620.html?lang=fa
- قادرزاده، س.، کریم‌پور، ا.، و مرجانی، ا. (۱۴۰۳). بررسی نیازهای روانی و عاطفی کودکان و نوجوانان و تأثیر محیط خانواده بر رشد آن‌ها. *ششمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات نوین در علوم انسانی، علوم تربیتی، حقوق و مطالعات اجتماعی*. <https://civilica.com/doc/2123503>
- فلاح‌تی، م.، شفیع‌آبادی، ع.، جاجرمی، م.، و محمدی‌پور، م. (۱۳۹۸). اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و معنادرمانی بر رضایت زناشویی همسران جانبازان. *طب جانباز*، ۱۱(۳)، ۱۱۱-۱۰۲. <http://dx.doi.org/10.29252/ijwph.11.3.139>
- گل محمدنژاد، غ.، رنجبر، ف.، و عدالت‌زاده، گ. (۱۳۹۲). بررسی اثر معنادرمانی بر نگرش به ازدواج دانشجویان و امید به زندگی آنان. *آموزش و ارزشیابی*، ۶(۲۴)، ۵۰-۳۷. <https://www.sid.ir/paper/183658/fa>
- گودرزی، م. (۱۳۹۸). پیش‌بینی میزان احتمال پیمان‌شکنی در روابط زناشویی براساس سطح تمایزیافتگی، عملکرد خانواده و دلزدگی زناشویی. *پژوهش‌های مشاوره*، ۱۸(۷۱)، ۱۰۰-۸۱. <http://dx.doi.org/10.29252/jcr.18.71.80>

مرادی، ع. و توفیقی مقدم، م. (۱۴۰۰). تأثیر آموزش رویکرد معنادرمانی بر تحمل پریشانی، خودکنترلی و انعطاف‌پذیری شناختی کارکنان ستاد فرماندهی ناجا. *آموزش در علوم انتظامی*، ۹ (۳۳)، ۹۳-۶۹. <https://doi.org/10.22034/tps.2021.96941>

نبوی حصار، ج.، عارفی، م.، و یوسفی، ن. (۱۳۹۶). مقایسه اثربخشی خانواده درمانی مبتنی بر دیدگاه نظام‌های خانوادگی بوئن و معنادرمانی بر کیفیت زناشویی و میل به طلاق مراجعین خواستار طلاق. *روانشناسی خانواده*، ۴ (۲)، ۶۰-۴۳. https://www.ijfpjournal.ir/article_245531.html?lang=fa

نجاززادگان، ف.، و فرهادی، ه. (۱۳۹۸). اثربخشی کیفیت زندگی درمان‌گری بر مهارت‌های ارتباطی، اعتیاد به فضای مجازی، رضایت زناشویی و خودنظم‌جویی هیجانی در زوجین. *فصلنامه علوم روانشناختی*، ۱۸ (۷۴)، ۲۵۶-۲۴۷. <http://psychologicalscience.ir/article-1-252-fa.html>

References

- Abbas, J., Aqeel, M., Abbas, J., Shaher, B., Jaffar, A., Sundas, J., & Zhang, W. (2019). The moderating role of social support for marital adjustment, depression, anxiety, and stress: Evidence from Pakistani working and nonworking women. *Journal of Affective Disorders*, 244, 231-238. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.07.071>
- Asodeh, M. H. (2009). Factors of successful marriage from the point of view of happy couples. *Master's thesis in family counseling*, University of Tehran, Faculty of Psychology and Educational Sciences. (In Persian)
- Brati, T. (1996). The effect of marital conflicts on mutual relations between husband and wife. *Master's Thesis in Counseling*, Islamic Azad University, Rodhan Branch. (In Persian)
- Barahmand, U. (2010). Self differentiation in women with and without mental disorders, *Procedia social and Behavioral Sciences*, 10, 559-562. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.142>
- Berger, R., & Hannah, M.T. (1999). *Preventive Approaches in Couples Therapy* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203777916>
- Bergman, Y. S., Bodner, E., & Haber, Y. (2018). The connection between subjective nearness-to-death and depressive symptoms: The mediating role of meaning in life. *Psychiatry Research*, 261, 269-273. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.12.078>
- Bulanda, J. R., Brown, J. S., & Yamashita, T. (2016). Marital quality, marital dissolution, and mortality risk during the later life course. *Social Science & Medicine*, 165, 119-127. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.07.025>
- Cheung, A. K. L., Chiu, T., & Choi, S. Y. P. (2022). Couples' self-control and marital conflict: Does similarity, complementarity, or totality matter more? *Social Science Research*, 102, 102638. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2021.102638>
- Dong, S., Dong, Q., & Chen, H. (2022). Mothers' parenting stress, depression, marital conflict, and marital satisfaction: The moderating effect of fathers' empathy tendency. *Journal of Affective Disorders*, 299, 682-690. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2021.12.079>
- Dukes, A.T., Gutierrez, D., & Goshorn, J. R. (2022). Logotherapy infused family therapy (LIFT): A systematic review of clinical interventions for family counselors. *The Journal of Humanistic Counseling*, 61(1), 18-29. <https://doi.org/10.1002/johc.12168>
- Emadifar, F., Fallah Yakhani, M. H., Vaziri Yazdi, S., & Chboki Nejad, Z. (2022). Efficiency of therapeutic model based on therapeutic schema and compassion-focused therapy on the marital satisfaction in conflicting women with early maladaptive schemas related to disconnection and rejection domain. *Journal of Analytical-Cognitive Psychology*, 13(49), 83-100. <https://sanad.iau.ir/Journal/psy/Article/866818> (In Persian)
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x>
- Falahati, M., Shafiabady, A., Jajarmi, M., & Mohamadipoor, M. (2019). Effectiveness of acceptance and commitment therapy and logotherapy on marital satisfaction of veterans' spouses. *Iranian*

- Journal of War and Public Health*, 11(3), 139-145. <http://dx.doi.org/10.29252/ijwph.11.3.139> (In Persian)
- Falahzade, H., Nouri, S., Pourebrahim, T., & Nazarboland, N. (2018). The effectiveness of group logo therapy on the meaning of life and family functioning in autistic children' mothers. *Journal of Family Research*, 14(1), 135-149. https://jfr.sbu.ac.ir/article_97620.html?lang=en (In Persian)
- Farhangi, A. (2020). The impact of meaning therapy on the level of happiness and loneliness of the infertile spouses of disabled veterans. *Military Psychology*, 11(42), 55-65. https://jmp.ihu.ac.ir/article_205588.html?lang=en (In Persian)
- Farahini, N., Afrooz, G. A., Ghobari Bonab, B., & Arjmand Nia, A. A. (2021). The effectiveness of logotherapy program based on Islamic-Iranian values on marital satisfaction among parents of exceptional children. *Iranian Journal of Family Psychology*, 6(1), 15-26. https://www.ijfpjournal.ir/article_245548.html?lang=en (In Persian)
- Fowers, B. J., & Olson, D. H. (1989). ENRICH marital inventory: A discriminant validity and crossvalidation assessment. *Journal of Marital and Family Therapy*, 15(1), 65-79. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1989.tb00777.x>
- Frankel, L.A., Umemura, T., Jacobvitz, D., & Hazen, N. (2015). Marital conflict and parental responses to infant negative emotions: Relations with toddler emotional regulation. *Infant Behavior and Development*, 40, 73-83. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2015.03.004>
- Golmohammad Nejad, G., Ranjbar, F., & Adalatzaheh, G. (2014). The study of the effect of logo therapy on students' attitudes to marriage and life expectancy. *Journal of Instruction and Evaluation*, 6(24), 37-50. <https://sid.ir/paper/183658/en> (In Persian)
- Goodarzi, M. (2019). Predicting the probability of marital infidelity based on self-differentiation, family function & couple burnout. *Journal of Counseling Research*, 18(71), 80-99. <http://dx.doi.org/10.29252/jcr.18.71.80> (In Persian)
- Hosseini Mehrabadi, H. S., & Asghari, M. (2022). Investigating the relationship between family performance and social responsibility in female students of Qom University. *Journal of Pouyesh in Education and Consultation*, 1400(15), 168-186. https://educationscience.cfu.ac.ir/article_2154.html?lang=en (In Persian)
- Izadi, M., & Moeinfar, R. (2020). The effectiveness of behavioral-communication couple therapy in improving marital conflict and family functioning. *Journal of Assessment and Research in Applied Counseling*, 2(3), 65-77. <https://journals.kmanpub.com/index.php/jarac/article/view/36> (In Persian)
- Jafarimanesh, M., Zahrakar, K., Taghvaei, D., & Pirani, Z. (2020). The effectiveness of reality therapy training on marital burnout in couple with marital conflicts. *Journal of Research in Behavioral Sciences*, 18(3), 288-299. <http://dx.doi.org/10.52547/rbs.18.3.288> (In Persian)
- Khodadadi Sangdeh, J., Kalaei, A., & GohariPour, M. (2020). Conceptual Model Codification of Marital Satisfaction in Healthy Family: Based on Cultural Context. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 11(41), 27-60. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.41451.2129> (In Persian)
- Lee, W., & McKinnish, T. (2019). Locus of control and marital satisfaction: Couple perspectives using Australian data. *Journal of Economic Psychology*, 74, 102205. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2019.102205>
- Makhanova, A., McNulty, J. K., Eckel, L. A., Nikonova, L., & Maner, J. K. (2018). Sex differences in testosterone reactivity during marital conflict. *Hormones and Behavior*, 105, 22-27. <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2018.07.007>
- Moradi, A., & Tofighi, M. (2021). The effect of semantic therapy training on distress tolerance, self-control and cognitive flexibility of police headquarters staff. *Quarterly Journal of Training in Police Sciences*, 9(33), 59-82. <https://doi.org/10.22034/tps.2021.96941> (In Persian)
- Nabavi Hesar, J., Arefi, M., & Yousefi, N. (2021). Comparing the efficacy of family therapy based on Bowen's family systems theory and logo therapy on dyadic adjustment and clients' divorce

- tendency. *Iranian Journal of Family Psychology*, 4(2), 43-60. https://www.ijfpjournal.ir/article_245531.html?lang=en (In Persian)
- Najarzadegan, F., & Farhadi, H. (2019). The effectiveness of quality of life therapy on communication skills, addiction to cyberspace, marital satisfaction, and emotional self-regulation in couples. *Journal of Psychological Science*. 18(74), 247-256. <http://psychologicalscience.ir/article-1-252-en.html> (In Persian)
- Olson, D. H., & Olson, A. (2000). *Empowering Couples: Building on Your Strengths Paperback*. New York: talor and francis pub.
- Onsy, E., & Amer, M. M. (2014). Attitudes toward seeking couples counseling among egyptian couples: Towards a deeper understanding of common marital conflicts and marital satisfaction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 140, 470-475. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.04.455>
- Palinggi, E., Zulkifli, A., Maidin, A., & Fitri, A. U. (2020). Effect of logotherapy to control depression of drug abuser in Kassi-Kassi and Jumpandang Baru health-center. *Enfermería Clínica*, 30(4), 423-426. <https://doi.org/10.1016/j.enfcli.2020.03.006>
- Pustchian, T., Kazemi, A. S., & Rezaee, O. (2018). The effectiveness of group logo therapy on life expectancy and resilience among divorced women. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 5(6), 45-52. <http://dx.doi.org/10.21859/ijpn-05067> (In Persian)
- Rahiminezhad, A., & Paknejad, M. (2014). The relationship between family functioning and psychological needs with adolescents' mental Health. *Journal of Family Research*, 10(1), 99-111. https://jfr.sbu.ac.ir/article_96689.html?lang=en (In Persian)
- Saadati Shamir, A., Saniee, M., & Zare, E. (2019). Effectiveness of couple therapy by gottman method on family function and marital adjustment in divorce applicant couples. *Iranian Journal of Rehabilitation Research in Nursing*, 5(2), 10-17. <http://ijrn.ir/article-1-389-en.html> (In Persian)
- Sami, A., Nazari, A.M., Mohsenzadeh, F., & Taheri, M. (2015). Multiple relationships of attachment styles, personality dimensions and marital satisfaction with marital contract breaking. *The Women and Families Cultural-Educational*, 9(29), 79-93. https://cwfs.ihu.ac.ir/article_201651.html?lang=fa (In Persian)
- Sanai Zakir, b. (2000). *Family and marriage scales*. Tehran: Ba'ath Publications. (In Persian)
- Sandbulte, J., Tsai, C., & Carroll, J. M. (2021). Family's health: Opportunities for non-collocated intergenerational family's collaboration on healthy living. *International Journal of Human-Computer Studies*, 146, 102559. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2020.102559>
- Sun, F. K., Chiu, N. M., Yao, Y., Wu, M. K., Hung, C. F., Chen, C. C., Lee, Y. H., & Chiang, C. Y. (2022). The effects of logotherapy on meaning in life, depression, hopelessness, and suicidal ideation, in patients with depression: An intervention study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58(4), 1891-1899. <https://doi.org/10.1111/ppc.13003>
- Walton, K., Horton, N. J., Rifas-Shiman, S. L., Field, A. E., Austin, S. B., Haycraft, E., Breen, A., & Haines, J. (2018). Exploring the role of family functioning in the association between frequency of family dinners and dietary intake among adolescents and young adults. *JAMA Network Open*, 1(7), e185217. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2018.5217>
- Weibe, S. A., & Johnson, S. M. (2017). Creating relationships that foster resilience in emotionally focused therapy. *Current Opinion in psychology*, 13, 65-69. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.05.001>
- Wilson, S. J., Andridge, R., Peng, J., Bailey, B. E., Malarkey, W. B., & Kiecolt-Glaser, J. K. (2017). Thoughts after marital conflict and punch biopsy wounds: Age-graded pathways to healing. *Psychoneuroendocrinology*, 85, 6-13. <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2017.07.489>
- Xie, J., Shi, Y., & Ma, H. (2017). Relationship between similarity in work-family centrality and marital satisfaction among dual-earner couples. *Personality and Individual Differences*, 113, 103-108. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.03.021>

- Xie, J., Zhou, Z. E., & Gong, Y. (2018). Relationship between proactive personality and marital satisfaction: A spillover-crossover perspective. *Personality and Individual Differences*, 128, 75-80. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.02.011>
- Yu, E. A., & Chang E. C. (2019). Meaning in life as a predictor of optimism: How parents mattering matters to Asian and European Americans. *Personality and Individual Differences*, 138, 366-369. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.10.031>